

20 година рада Центара за едукацију судија и јавних тужилаца у Републици Српској и Федерацији БиХ на развоју владавине права у БиХ

Припремио: Томислав Чавић, директор Центра за едукацију судија и јавних тужилаца у Републици Српској

Центар за едукацију судија и јавних тужилаца Републике Српске, заједно с Центром за едукацију судија и тужилаца Федерације БиХ, обиљежио је јубилеј поводом 20 година рада ових институција које су основане 2002. године доношењем Закона о Центрима за едукацију судија и јавних тужилаца у Републици Српској и у Федерацији Босне и Херцеговине. Том приликом је сагледано све што је урађено од почетка процеса реформе правосуђа у Босни и Херцеговини, те препознато на чему треба још да се ради и да се размјењују искуства са водећим институцијама у региону и Европи које су посвећене јачању владавине права.

Догађај је обиљежен 12. јула 2022. године у Сарајеву, и њему су, поред представника правосудних институција у Босни и Херцеговини, присуствовали и чланови ВСТС-а БиХ, представници правосудних академија и институција за обуку судија и тужилаца из региона: Србије, Црне Горе, Сјеверне Македоније, Албаније и Косова, као и представници међународних организација, партнера с којима Центри сарађују свих протеклих година, што је још једна потврда значаја нашег рада.

Директор Центра за едукацију судија и јавних тужилаца у Републици Српској г. Томислав Чавић и директор Центра за едукацију судија и тужилаца у Федерацији БиХ г. Арбен Муртезић су подијелили информације о постигнутим резултатима, те конкретним учинцима системског приступа континуираном образовању и усавршавању носилаца правосудних функција у БиХ. Истакли су да је за протеклих 20 година од оснивања Центара постигнуто много на путу развоја модела едукације судија и јавних тужилаца, те се може констатовати да ове установе прате савремене европске трендове и примјењују стандарде обуке носилаца правосудних функција. Осим тога, истакли су да у Центрима раде континуирано на развоју свијести носилаца правосудних функција о значају и потреби за едукацијом и квалитетном обуком, те да вјерују да су за протеклих 20 година постигли тај циљ.

Овом приликом су представљени и резултати рада регионалне сарадње коју Центри проводе у сарадњи с AIRE Центром из Лондона – а која се реализује уз подршку Владе Уједињеног Краљевства – који је подржао овај догађај, као дугогодишњи партнер Центара у провођењу многобројних едукативних активности.

Такође је, уз координацију AIRE Центра, потписан и меморандум о приступању свих правосудних академија и центара за обуку судија и тужилаца у регији Мрежи судија/суткиња посвећених јачању родне равноправности (Мрежа GCJ – *Gender Champions in Judiciary Network*). Успостављањем Мреже судија/суткиња посвећених јачању родне равноправности осигураће се квалитетна едукација носилаца правосудних функција у циљу јачања свијести о родној равноправности и сузбијању родних стереотипа и предрасуда као узрока дискриминације над

женама. Потписани меморандуми о сарадњи озваничиће сарадњу институција за едукацију судија и тужилаца у региону, а сви учесници су поздравили постигнуте резултате центара за едукацију изразивши подршку добрим праксама ових институција.

У систематском уводном излагању директор Центра за едукацију судија и јавних тужилаца у Републици Српској је упознао госте с тим да је успостављање владавине права у Босни и Херцеговини био један од највећих приоритета и циљева након окончања трагичног сукоба у Босни и Херцеговини, јер владавина права представља темељ цивилизованог друштва, те да због стања правосуђа у БиХ, какво је мање-више било присутно и код осталих земаља у тзв. транзицији, велике силе, а посебно оне којима је глобализам био стратешко опредјељење, нису биле задовољне стањем правосудног система БиХ послје доношења Општег оквирног споразума за мир у Босни и Херцеговини, па је њихов интерес био да на све начине утичу на ове промјене.

Подсјетио је присутне на хронологију догађања на успостављању послјератног правосудног система у Босни и Херцеговини и истакао да су Канцеларија високог представника за БиХ, као и многе организације и удружења у земљи и иностранству, у периоду од 1998. до 2000. године, вршиле праћење и анализу цјелокупног правосудног система у БиХ, припремајући се за свеобухватну правосудну реформу у Босни и Херцеговини, пошто је по свим анализама које су прављене од стране органа међународне заједнице, као и невладиних организација, у вези са спроведеним почетним и настављеним реформама, уочено и евидентирано готово на свим просторима Босне и Херцеговине да је од стране грађана изражено велико незадовољство радом правосудних институција, а питање повјерења грађана у судску власт је веома важно и оно углавном одражава оцјену стања о друштву у цјелини.

На основу извјештаја високог представника за БиХ, у том периоду је констатовано да судије као и цјелокупни правосудни систем БиХ нису независни, а нити су их друге институције и јавност сматрале независним, јер је очито да је и поред ове почетне реформе утицај ретроградних снага у рату и послје рата био изузетно велики. Судови и тужилаштва су наставили са својом ратним и поратним понашањем, којим се фактички одступило не само од основних демократских принципа, него је и био ретроградан у односу на вољу грађана, јер није одражавао никакав напредак у очекивању грађана да ће своја права остваривати брже и ефикасније. Због тога је у Босни и Херцеговини отпочео процес уставних реформи који је довео до свеобухватне реформе правосудног система.

Оснивање Високог судског и тужилачког савјета БиХ је оцијењено као најбољи начин да се осигурају потпуно уједначени стандарди за именовање и дисциплинску одговорност судија и тужилаца на цијелој територији Босне и Херцеговине. Успостављање једног ВСТС-а БиХ је био и захтјев Европске уније, пошто је у Студији изводљивости коју је сачинила Европска комисија овај захтјев поставила као један од услова за почетак преговора за закључивање Споразума о стабилизацији и придруживању између ЕУ и БиХ. Оснивању ВСТС-а БиХ, као гаранта независности правосуђа у БиХ, предходило је низ реформских корака.

Рад правосуђа у континуитету је био у центру интересовања јавности, медија, политичких структура и грађана Босне и Херцеговине, због чега судије и тужиоци, као носиоци правосудних јавних функција, морају бити спремни да буду изложени одређеној критици јавности и преиспитивању њиховог рада, али притом независност правосуђа се мора очувати, поготово од свакојаким политичких утицаја којима је судство свакодневно изложено. Доношењем одлуке о свеобухватној реформи правосуђа у БиХ основна интенција је била да се избором нових судија и тужилаца, као и новим поступком и начином избора судија, учврсти позиција

независних судова која је утврђена у великом броју међународних конвенција, декларација и других одлука готово на свим просторима у демократским друштвима, а практично то значи да је један од основних задатака Високог судског и тужилачког савјета БиХ био да на овакав начин обезбједи положај и статус судија и тужилаца на свим нивоима у Босни и Херцеговини. Због тога је требало у прописима који регулишу постојање, структуру и овлашћења ВСТС-а уградити такав механизам овлашћења и обавеза који ће довести до битних квалитативних промјена у раду судова и тужилаштва, а који ће се непосредно одразити на даљи развој демократских односа, односно на обликовање правне државе.

Сва ова овлашћења ВСТС-а, као и измјене Устава и закона ентитета и Дистрикта Брчко, као и одредбе утврђене у Уставу БиХ из Анекса IV Дејтонског мировног споразума, имале су основни циљ да судству и тужилаштву одреде самосталан и независан положај у односу на друга два носиоца власти у друштвеним заједницама, с једне стране, а који ће, с друге стране, резултирати повјерењем грађана у рад ових институција што је у непосредном интересу свих грађана Босне и Херцеговине. Дакле, очито се указивала потреба за спровођењем реформе која је требала у основи да промијени постојеће стање и да својим односом поврати повјерење грађана у ове институције. Учешћем међународне заједнице у материјалном обезбјеђењу створени су веома повољни услови за рад носилаца функција и институција правосуђа у цјелини.

Надаље, директор ЦЕСТ-а РС-а је истакао да су по узору на институције у земљама Европе, чија је надлежност обука носилаца правосудних функција, у 2002. години на нивоу ентитета у БиХ донесени закони којим се оснивају Центри за едукацију судија и јавних тужилаца у Републици Српској и у Федерацији Босне и Херцеговине, с циљем унапређења професионалности правосудног система кроз континуирано усавршавање знања носилаца правосудних функција. Центри дјелују као самосталне јавне установе са сједиштима у Бањалуци и Сарајеву и основна им је дјелатност да обављају едукацију судија и тужилаца, при чему сарађују с правосудним институцијама у Босни и Херцеговини, факултетима и другим домаћим и међународним организацијама. Основна дјелатност Центара је да организују и, под надзором и према упутствима Високог судског и тужилачког савјета БиХ, креирају програме обуке и спроводе континуирано стручно усавршавање судија и јавних тужилаца, као и организовање наставе за почетну обуку новоименованих судија и јавних тужилаца, као и лица која се намјеравају бавити професијом судије или јавног тужиоца. Циљ Центара је да, под надзором Високог судског и тужилачког савјета Босне и Херцеговине, обезбиједе да се програми едукације за судије и јавне тужиоце утврђују и спроводе у смислу критерија отворености, стручности и непристрасности, који чине саставни дио вршења судијске и тужилачке функције.

Владавина закона и професионално правосуђе се могу очувати само уколико судије и тужиоци непрекидно усавршавају своја знања и умјећа и уколико су отворени за нове идеје и начине обављања своје функције. Управо је недостатак едукације судија и тужилаца у претходном периоду подривао професионалност судија и тужилаца у Босни и Херцеговини, због чега се перманентно утицало и на промјену свијести код носилаца правосудних функција о сталној потреби и нужности системске едукације, коју проводе националне институције за едукацију и којом се обезбјеђује ефикасно провођење комплексне реформе правног система у БиХ и стварање одговорности код судија и тужилаца да се стално едукују.

Едукација судија и јавних тужилаца је од суштинске важности за обављање њихових функција, јер представља гаранцију њихове независности и непристрасности, те представља не само право, већ и дио етичких и моралних обавеза да своју професионалну компетентност одржавају на високом нивоу и да је даље унапређују. Квалитет рада носилаца правосудних

функција умногоме зависи од квалитета програма стручног усавршавања и почетне обуке који се припрема и креира за носиоце правосудних функција, а што умногоме доприноси унапређењу ефикасности правосуђа, правној сигурности и јачању повјерења јавности у правосудни систем БиХ.

Програми едукације судија и јавних тужилаца у Републици Српској и Федерацији БиХ се креирају на основу анализе потреба за обуком носилаца правосудних функција унутар правосудне заједнице, коју проводи Стална комисија за едукацију ВСТС-а БиХ, заједно с директорима Центара за едукацију и предсједницима судова и главним тужиоцима. Анализа потреба за обуком је перманентан задатак да би се добили одговори о стручним слабостима и грешкама судија и тужилаца које се испољавају у њиховом свакодневном раду, као и с друге стране, о потреби правосудних институција да располажу компетентним судијама и тужиоцима који знају правилно примијенити закон.

У складу с извјештајем Европске комисије из 2017. године, оба Центра су предузела значајне активности на модернизацији обуке за судије и тужиоце у Босни и Херцеговини, што је у извјештају означено као један од приоритета у наредним годинама. Између осталог, кроз избор тема за едукацију носилаца правосудних функција побољшани су стандарди, методологија у извођењу обуке, те је остварена посебна потреба за систематским провођењем специјалистичке обуке кроз интерактиван рад и већу заступљеност вјежби, радионица и практичних рјешења у провођењу едукативних активности. Кроз програме стручног усавршавања судија и јавних тужилаца, које је према важећем закону обавезно за све судије и јавне тужиоце свих нивоа, овој се циљној групи омогућава континуирана обука која се састоји како од обуке усмјерене на примјену законских прописа, тако и на праћење измјена истих, те пружа наставу из области тумачења и примјене материјалних и процесних закона, етичких стандарда за судије и тужиоце, најновијих научних и стручних достигнућа из области права, развијање и усавршавање судијских и тужилачких вјештина, те упознавање с међународним стандардима и прописима Европске уније, судске и тужилачке праксе других земаља, као и вјештине иступања у јавности у циљу развијања односа с медијима, а све с циљем да независност правосуђа у јавности буде презентована на најбољи могући начин.

Стручно усавршавање омогућава судијама и тужиоцима размјену искустава, подстицање и уједначавање судске праксе и проширивање знања у вези са законским рјешењима и праксом. За лица која се намјеравају бавити професијом судије или јавног тужиоца Центар организује почетну обуку из области позитивног права и праксе судова у Републици Српској, као и судских и тужилачких вјештина у вођењу поступка и доношењу одлука, чему се посвећује посебна пажња у едукацији.

Развој обавезне и добро креиране почетне обуке за новоименоване судије и јавне тужиоце је један од приоритета у области едукације судија и јавних тужилаца којим се жели обезбиједити да сви новоименовани судије и тужиоци добију једну темељну, једнообразну и ефикасну почетну (иницијалну) обуку у оквиру ЦЕСТ-ова у одређеном периоду након именовања и ступања на судијску, односно тужилачку дужност. Едукација се проводи путем организовања семинара, савјетовања, округлих столова, радионица и сл. уз кориштење различитих метода и техника у области преношења знања, попут вјежби и симулираних суђења, као и видео-презентација и сл. У сврху организовања што квалитетније едукације и проширења нивоа знања ангажују се као едукатори искусни и доказани судије и тужиоци и правни стручњаци за поједине правне области, професори универзитета, овлаштена службена лица, експерти за поједине области које су релевантне за рад судија и тужиоца, а сви они су изабрани за едукаторе у складу с утврђеним критеријумима. Судије и тужиоци нису само полазници наставе коју

организују Центри у оквиру својих програма рада, већ су и едукатори (предавачи) који се налазе на Листи сталних едукатора Центара, а завршили су и одговарајућу обуку за едукаторе и посједују потребна знања и вјештине. На основу указане потребе приликом организовања наставе ангажују се и други стручњаци, експерти, не само из правних области већ и из других области из којих се похађа одговарајућа обука потребна у раду носилаца правосудних функција, а приликом одабира ових предавача се руководи критеријумима високог квалитета и функционалности.

Центри остварују изузетно добру и успјешну сарадњу с многим међународним организацијама које са својим пројектима учествују у провођењу обуке на плану стручног усавршавања судија и јавних тужилаца у БиХ, а а ти пројекти се односе на подршку и сарадњу те јачање правосуђа у Босни и Херцеговини.

На крају је истакнуто да су Центри за едукацију у Републици Српској и у Федерацији БиХ примљени у пуноправно чланство Европске мреже за правосудну обуку (ЕЈТН) и Међународне организације институција за обуку у правосуђу (ИОЈТ).